

Burgers eerst informeren, dan vragen stellen

Betsy, Truus en Miep vertolken complexe structuur pluimveehouderij

Hoe achterhaal je de mening van mensen over een complex onderwerp? Door een film te maken waarin feiten, maar ook emoties op een integere manier inzichtelijk zijn gemaakt. Daarna kun je de vragen voorleggen. Zo werkten Wageningen UR en het Rathenau Instituut, om te horen wat mensen vinden van alternatieven voor het doden van eendagskuikens.

Betsy is een grote, zwart gespikkelde hen met een mooie rode kam op haar kop. Eentje zoals ze op de plaatjes van vroeger te zien zijn. Continu pikt ze voer dat voor haar ligt. Witte Miep, even oud als Betsy, zit klein en smal tussen de handen van de presentator. Truus ziet er wat onooglijk uit, is niet groot, heeft geen echte kam, maar wel volume, terwijl ze pas vijf weken oud is. Alle drie figureren ze in de film "Dodend van eendagskuikens". Met z'n drieën tonen ze de kijker het verhaal van de specialisatie in de pluimveehouderij, met rassen die uitsluitend geschikt zijn voor de productie van vlees (volumineuze Truus) of voor de productie van eieren (slanke Miep). Daartussenin zit stevige Betsy, de combinatiekip, die zowel eieren legt als geschikt is om op te eten, maar die alleen nog bij de hobbydierhouder te vinden is. Bij de aanblik van slanke Miep snapt iedereen: deze kip is niet geschikt voor de productie van vlees. Dat is wat de initiatiefnemers van de film, Wageningen UR, willen laten zien: waarom eendagskuikens worden gedood, wat voor alternatieven er zijn en waarom sommige oplossingen misschien voor de hand liggen, maar toch niet werken.

>> Ethisch onverantwoord

Dat 30 miljoen eendagshaantjes per jaar vlak nadat zij uit het ei zijn gekropen worden gedood, vinden velen een probleem. Zowel mensen in de sector, politici, als de consument, voor zover die zich ervan bewust is. Want de helft van de consumenten blijkt niet te weten dat voor de productie van eieren iedere dag zo'n 80.000 haantjes dood moeten. Doden van eendagshanen is al zo'n vijftig jaar gebruik, vanaf het moment dat haantjes en hennetjes als kuiken uit elkaar zijn te houden. 'Een hennetje heeft oneven en korte slagpennen, een haantje even', legt een productiemedewerkster geduldig uit in de film.

Het is niet zozeer een welzijnsprobleem, want de kuikens zijn binnen enkele seconden verdoofd en sterven binnen enkele minuten door gas. Het is vooral een ethische kwestie. 'Mensen vinden het moreel verwerpelijk dieren geboren te laten worden om ze onmiddellijk te doden', vertelt Ferry Leenstra, onderzoeker bij Wageningen UR. 'Om de paar jaar komt de kwestie opnieuw naar boven, onder andere in de Tweede Kamer.'

Vorig jaar mondde die discussie uit in een verzoek van het ministerie van LNV aan Wageningen UR om een overzicht van mogelijke alternatieven op te stellen. Dat deden ze, maar voordat de onderzoekers perspectiefvolle alternatieven verder uit mochten werken, wilde het ministerie weten wat mensen van de alternatieven vonden. Daarmee wilde het voorkomen dat er een alternatief uit zou komen dat de consument nog erger zou vinden dan wat nu gebeurt.

>> **Publiek raadplegen**

Samen met het Rathenau Instituut is voor een opzet gekozen met focusgroepen en een internetenquête. Maar voordat iemand een goed gefundeerde mening kan geven, moet hij eerst weten waarom de pluimveehouderij is zoals ze is en wat daar gebeurt. De meeste mensen denken namelijk de oplossing gevonden te hebben in de combinatiekip: de haantjes zijn dan gewoon af te mesten tot vlees. Wat de geïnterviewde wel moet weten is dat eieren en kippenvlees dan twee maal zo duur worden. Een combinatiekip levert namelijk in op efficiëntie. Juist de specialisatie in de pluimveehouderij, met zuivere foklijnen, grootouderdieren, bedrijven die de ouderdieren van de kuikens fokken, aparte broederijen en bedrijven die de vleeskuikens opfokken, maakt de sector tot de meest efficiënte vleesproducent van alle sectoren.

Al snel werd het idee van een film geboren. Leenstra: 'In een film kun je veel makkelijker, sneller en indringender laten zien waar het om draait. Dat lukt je nooit in geschreven tekst. Met woorden pak je een deel van de emoties weg en laat je snel alleen je eigen beeld zien in plaats van het algemene beeld.' Maar film is ook een beetje "eng". Want beelden kunnen ook suggestief zijn, gemanipuleerd worden of uit hun context gehaald zijn.

In een pilotfocusgroep achterhaalden de initiatiefnemers welke informatie in de film moest zitten en wat achterwege kon blijven.

Voorop stond dat de film neutraal en zo volledig mogelijk moest zijn. Alle aspecten hoorden erin, dus ook dat kuikens een vernietiger ingaan. De vraag was of een kuikenbroederij bereid was om gefilmd te worden. Leenstra: 'Gelukkig had één broederij het lef om ons toe te laten.' Een professioneel filmproductiebedrijf maakte de film met een professionele presentator. Vooraf hadden alle partijen waterdichte afspraken gemaakt dat ze het recht hadden een veto over de film uit te spreken, zelfs tot het moment dat de film klaar was om gedraaid te worden. 'Dat was heel spannend. Gelukkig ging de directeur van de kuikenbroederij in één keer akkoord. Hij vond het een integere film.'

>> **Veel reacties**

Daarna kon de film gaan "draaien". 'Wat zou het geraadpleegde publiek ervan denken? Zouden ze zich niet walgend afwenden van het onderwerp en er helemaal niets meer mee te maken willen hebben', vroeg Leenstra zich van tevoren af. Dat bleek mee te vallen. In de focusgroepen zagen de onderzoekers dat de mensen aanvankelijk geschokt waren. Daarna gingen ze echter heel rationeel en nuchter verder met het onderwerp. Tot verrassing van de onderzoekers bleek het onderwerp ook erg te leven bij het publiek. De film maakte deel uit van een internetenquête onder 2500 mensen. Voor elke vraag of serie vragen bekeken de geënquêteerden stukjes van de film. Binnen een week kwamen 1200 reacties terug. Eén persoon vond dat de film niet integer was.

Het grootste deel van de uitkomsten van de enquête was volgens de verwachting van Leenstra (zie kader op bladzijde 11), maar er was ook een resultaat dat ze niet had verwacht: de optie om genetisch te modificeren werd niet afgewezen, maar bleef in de top vier staan.

>> Methode geschikt bevonden

Is deze innovatieve onderzoeksmethode geschikt voor meer publieksraadplegingen? Jazeker, meent Leenstra. Zeker als het gaat om complexe maatschappelijke onderwerpen. Een film ondersteunt de meningsvorming. Els Ganzevoort, vanuit de afdeling communicatie van LNV betrokken bij de film, is het daar volmondig mee eens: 'Complimenten aan de makers van de film. Hij was gewoon heel goed, onder andere ook om de minister te informeren. Verder hebben we hem hier nog niet gebruikt omdat de Tweede Kamer er nog over moet debatteren. De film is volstrekt objectief en eerlijk en laat zien hoe het er aan toe gaat zonder dat het afschuwelijke beelden oplevert.' Een dergelijke film is volgens haar een uitstekend middel om als overheid open en transparant te communiceren. De overheid kan het middel zeker bij meer gelegenheden inzetten. Ganzevoort noemt als voorbeeld een film over de verschillen tussen biologische veehouderij, de reguliere en het tussensegment. 'Ik denk dat het merendeel van de consumenten geen idee heeft wat de verschillen zijn. Niet alle onderdelen van de sector zelf

zullen heel happig op zijn om expliciet te laten zien wat die verschillen zijn. Dat is dan onze taak. Wij moeten toch als rijksoverheid mensen gelegenheid bieden beargumenteerde en onderbouwde keuzes te kunnen maken.'

>> Rol in welzijnsdebat

De film lijkt nog een bredere toepassing te krijgen: de minister overweegt hem in te zetten bij de maatschappelijke dialoog over welzijn van dieren die ze heeft aangekondigd. Mogelijk dat dan ook de systeemvraag aan de orde komt: is de (zeer efficiënte) manier waarop pluimveehouders hun dieren houden en eieren en vlees produceren wel de juiste? 'Een discussie over de (on)wenselijkheid van de intensieve veehouderij als geheel kan niet alleen via de casus van de haantjes gevoerd worden, maar de casus van de haantjes kan wel gebruikt worden in zo'n discussie', aldus het rapport dat verslag doet van de publieksraadpleging. En wat is er gebeurd met Betsy, Truus en Miep? De dames zijn gefilmd 'bij Betsy thuis' en Truus en Miep mochten daar ook blijven.

Uitkomsten publieksraadpleging

Van de tien mogelijke alternatieven voor het doden van eendagskuikens, vond het publiek er vier beter dan de huidige werkwijze:

- kijken in het vers gelegde ei en mannelijke eieren niet uitbroeden;
- de combinatiekip;
- omgevingsfactoren van de kip aanpassen zodat minder of geen mannelijke kuikens worden geboren;
- met genetische modificatie een fluorescerend eiwit inbrengen, waardoor het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke embryo's beter gedetecteerd kan worden.

Met de combinatiekip kunnen partijen zo aan de slag. De overige alternatieven zijn nog niet klaar voor de praktijk.

Meer informatie: Ferry Leenstra, t 0320 238517, e ferry.leenstra@wur.nl
i www.syscope.wur.nl > methodiek